

KANUNÎ'NİN MACARİSTAN SEFERİNE IŞIK TUTAN BİR ESER: ENİSÜ'L-GUZZÂT*

*Meltem GÜL***

ÖZET

Enisü'l-Guzzât adlı manzum yazma eser, XVI. yüzyıl şairlerinden Hüseyin Fütuhî tarafından yazılmıştır. Eserde Kanunî Sultan Süleyman'ın 1526 yılında yaptığı Macaristan seferi anlatılır. XVI. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nun en parlak dönemidir. Bu yüzyılda dönemin gereği olarak birçok fetihname yazılmıştır. Bunlardan biri de Enisü'l-Guzzât'tır. Çalışmada, hakkında sınırlı bilgiye ulaşılan ve tek nüsha olan bu fetihnameye ilişkin bilgi verilmesi amaçlanmıştır. Eser Osmanlı İmparatorluğu'nun o dönem içinde bulunduğu durumu yansıtması açısından da dikkate değerdir.

XVI. yüzyıl Osmanlıların fikir ve sanat bakımından üst seviyeye çıktığı bir dönemdir. Çalışmamızda eserin dönemin özellikleriyle paralel giden ve uyuşmayan yönleri ele alınmıştır. Eserin tanıtımı, kaç nüshadan oluştuğu, nerede bulunduğu, içeriği anlatılmıştır. Ayrıca, özellikle dönemin özelliklerinden ayrılan yönler belirtmeye çalışılmıştır. Eserin dil özelliklerinin genel çizgileriyle Eski Anadolu Türkçesi üzerine bildiklerimize büyük yenilikler getirmediği belirtilmiştir.

XVI. yüzyılda yazılmış olan bu eserin metninin çeviri yazısı, farklı alanlarda çalışan bilim adamlarına sağlam bir malzeme sunacaktır. Eser tarihe ilişkin bir metin olması dolayısıyla edebî metinlerden farklı bir söz varlığına sahiptir. Bu söz varlığının ortaya çıkarılması bir yandan Türk dili alanında çalışan bilim adamlarına malzeme sağlarken öte yandan Türkçenin tarihsel sözlüğüne katkıda bulunacak ve XVI. yüzyıl Osmanlı tarihi üzerine çalışacak olanlara kaynak işlevi görecektir.

Anahtar Kelimeler: XV. Yüzyıl, Macaristan Seferi, Kanunî'nin Macaristan Seferi.

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir

** Yard. Doç. Dr., Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: gulmltm@hotmail.com

A WORK SHEDDING LIGHT ON SULEIMAN THE MAGNIFICENT'S HUNGARY CAMPAIGN: ENİSÜ'L-GUZZÂT

ABSTRACT

The poetic work Enîsü'l Guzzât was written by Hussein Futuhi who is one of sixteenth century poets. The work is about Suleiman the Magnificent's Hungarian expedition in 1526. Sixteenth century is the most brilliant period of the Ottoman Empire. As a characteristic of the period a lot of works had been written on conquests in this century. Enîsü'l Guzzât is one of them. The aim of this study is giving information about this work which is a single copy, and there is limited information reached about. The work is also notable because it reflects the situation of Ottoman Empire in that period.

Sixteenth century is a period in which Ottoman Empire reached to peak in terms of idea and art. In our study, aspects of the work that fit or incompatible with the characteristics of the period are discussed. Presentation of the work, how many copies it occurred, where it is located, its content are described. In addition, the points allocated to particular features of this period are stated. The work, in general lines of language features, does not bring major innovations to what we know on Old Anatolian Turkish.

The transcription text of this work written in sixteenth century will provide a solid material for scientists working in different fields. The work, because of being a historical text, has a different vocabulary from literary texts. Revealing this vocabulary provides material to scientists working in the field of the Turkish language and also it will contribute the historical dictionary of Turkish and will serve a source to whom working on sixteenth century Ottoman History.

Key Words: Sixteenth century, Hungary campaign, Suleiman the Magnificent's Hungary campaign

Giriş

Kaynaklarda, XVI. yüzyıl şairi olarak gösterilen Hüseyin Fütuhi'nin doğum ve ölüm tarihi hakkındaki bilgilere rastlanmamaktadır. Şairin İstanbul'da yaşamış veya İstanbullu olduğu bazı kaynaklarda adının Fütuhi Hüseyin Çelebi (İstanbuli) şeklinde geçmesinden anlaşıyor.¹

Tuhfetü'l Mecalis ve Nâz u Niyâz² adı verilen iki eseri daha olmasına karşın, kaynakların birçoğunda Enîsü'l-Guzzât adlı eserden bahsedildiği bu eserin Hüseyin Fütuhi'nin eserlerinin en ünlüsü olduğunu düşünüyoruz. Enîsü'l-Guzzât'ı Sadettin Nüzhet Ergun Tarama Sözlüğü için taramıştır. Eser, Ayasofya Kütüphanesi'nde 3785 numarada kayıtlıdır.

Anadolu'da Türkçe yazılmış eserlerin dili üzerine yapılmış çalışmalar genellikle Eski Anadolu Türkçesi diye adlandırılan dönem olan, XIV. ve XV. yüzyıl metinleri üzerine

¹ Bursalı Mehmet Tâhir, *Osmanlı Müellifleri C. I II III*, Ankara 2000, s. 362.

² Age, 362.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/5 Spring 2013

yoğunlaşmıştır. Bu dönem üzerine yapılan çalışmalarda da daha çok edebi metinler tercih edilmiştir. Tarih, tıp ve çeşitli bilimlere olmak üzere farklı alanlara ilişkin bilimsel çalışmalar oldukça azdır. Bundan dolayı fütühatnameler ayrı bir önem taşır.

Eser Osmanlı İmparatorluğunun XVI. yüzyılda içinde bulunduğu durumu yansıtır. Bu yüzyılda pek çok menakıpname, manzum hicivler, şüara tezkireleri, çeviri hikâyeler, manzum kırk hadis ve yüz hadis çevirileri, dini, ahlaki, tasavvufî ve aşk mesnevileri, manzum tarihler ve fetihnameler yazılmıştır.

XVI. yüzyılda manzum tarihlerin, fetihnamelerin sayısı da Osmanlı devletinin en geniş sınırlarına ulaşmasına paralel olarak artmıştır. Priştineli Bahâhî'nin Kanunî'ye sunduğu Fetihname-i Budin'i (Süleymaniye, Hacı Mahmud), Bitlisli Şükrü'nün Yavuz'un fetihleri hakkında yazdığı Selim-nâme'si (Türk Tarih Kurumu Ktp. İstinsahı: 956; British Museum Or. 1039), Arifî'nin 60.000 beyitlik Şeh-nâme'si (Tevârih-i âl-i Osman), Hadidî'nin 930/1523'te yazdığı Tarih-i âl-i Osman'ı, Seyyid Lokman'ın I. Murad'a sunduğu Şeh-nâmesi, Seyyid Muradî'nin Fetih-nâme-i kal'a-i Nova'sı (Üniversite Kitaplığı 2475), Andelib'in I. Mehmet'e sunduğu Tarih-i Feth-i Egerus'u (Tarih-Coğrafya Yazmaları Kataloğu . Fas. S. 130), Rumizî'nin Fütuh-ı Yemen'i (yazılışı 997) Sinan Paşa'nın Yemen fethini anlattığı eseri gibi örnekler vardır. Bu dönemde yazılan, çokça bilinen fetihnameler arasında Âgehî'nin (ölm. 985/1577) Tarih-i gazve-i Sigetvar'ı, şiirde Hüsâmî mahlasını kullanmış olan Fütuhî'nin Macaristan seferi hakkında yazdığı Enîsü'l-Guzzât'ı Âşık Çelebi'nin Sigetvar-nâme'si Üsküplü İshâk Çelebi'nin (ölm. 944/1537) Selim-nâme'si (Topkapı Ahmed 22494), Senâyi'nin Süleyman-nâme'si, Sarhoş Abdî'nin Zafer-nâme-i kâl'a İstevar'ı (S. N. Ergun, Türk şairleri I. 19.) sayılabilir.³

XI. yüzyıldan başlayarak Eski Türkiye Türkçesinin yazım özelliklerinde belirli kalıpların oluştuğunu görülür. Başlarda daha çok harekenin kullanılması tercih edilirken, daha sonra eklerde ve köklerde belirli kalıplar oluşturulmuştur. Türkçe sözcüklerde imalenin çokça kullanılması ve bunun yazı üzerine etkisi manzum eserlerde nesir çeşitlerinin tersine kalıplaşmanın oluşmasını geciktirmiştir. XV. yüzyıldaki manzum eserlerde yazım kurallarını genellikle vezin belirlemektedir. Türkçe sözcüklerin köklerinde ve eklerinde ünlülerin harfle ya da hareke ile gösterilmesi doğrudan doğruya vezne bağlı olarak değişmektedir. Düzyazıda ise hareke esas olmakla birlikte sözcük sonlarında ünlü kullanılması genel kuraldır.⁴

Fikir ve sanat yönünden Türk Edebiyatı XVI. yüzyılda Osmanlı sahasında en üst seviyeye çıkmıştır. Bu dönem divan edebiyatının örnek aldığı İran edebiyatı ile denk bir seviyeye geldiği bir dönemdir. Daha iyi eserler verme kaygısıyla ağır bir dil oluşturulmuştur. Gazelerde ve mesnevilerde daha sade bir dil kullanılırken, şiirde ve bazı mensur eserlerde daha karmaşık ve ağır bir dile başvurulmuştur.

XVI. yüzyılda ise Arapça ve Farsça sözcüklerin büyük ölçüde kullanılması ve imalelerin çok azalmasıyla, düzyazıda kalıplaşan yazım manzumelerde de kullanılır olmuştur. Eserde dil özellikleri genel çizgileriyle Eski Anadolu Türkçesi üzerine bildiklerimize büyük yenilikler getirmemektedir.

Tek heceli sözcüklerde genel kural ünlünün harfle gösterilmesidir. Ancak bu kural da manzum eserlerde açık heceli sözcükler dışında ölçüye göre değişmektedir. Açık heceli bu sözcüğü, birleşik sözcüklerde ünlü harf gösterilerek kullanılır. Kapalı hecelerde ünlünün harfle mi, harekeyle mi gösterileceği ile ilgili kesin bir kural yoktur.

³ Komisyon, **Türk Ansiklopedisi**, C. XXXII, fas. 256-257, Ankara 1982, s. 120.

⁴Mustafa Canpolat. **Ömer Bin Mezîd, Mecmû'âtü'n -neôâeir . Metin-Dizin- Tıpkıbasım**, Ankara 1995.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/5 Spring 2013

Eser manzum olarak yazılmış olup içinde beş kaside ve bir hatime bölümü bulunmaktadır. Şair giriş bölümüne sultan ve dilencinin elbisesinin bir olduğunu söyleyerek Kanunî Sultan Süleyman zamanındaki adaleti ve yaşam koşullarını yansıtan şu beyitle başlar:

Kelâmı gezdüreven cār-ı h̄ized

Zî-i sulţân u gedâ yek-sân h̄ized

Bu beyit, eserin içeriğine işaret ettiği gibi, övgü bölümlerine de geçiş sağlar. Devam eden beyitlerde, Allah'a övgü bölümünün başlangıcı şöyle oluşturulur.

Sipās u h̄amd kıyyûm-ı kâdîmest

Şenâ vü şükr ‘allâm-ı h̄akîmest

‘Azîz ü kâdir ü h̄allağ-ı ‘âlem

Rahîm ü ğâfir u rezzâğ-ı ‘âlem

Bazı beyitlerde Allah'ın özelliklerini yansıtan sıfatlar, açıklama yapılmadan yan yana getirilir. Bazısında ise, kul Allah ilişkisi uzun uzadıya anlatılır ve kulun Allah'a karşı görevleri hatırlatılır. Allah'ın övgüsüne ayrılan bu bölüm, aynı zamanda şairin kendisini eleştirdiği ve bağışlanma dilediği bir bölümdür. Ardından;

Şehen-şâh-ı serây-ı sırr-ı Sübhân

İmâm-ı aşfiyâ maḥbûb-ı Rahmân

Olan i‘zâzıla maḥşûş-ı levlâk

Olur yek pâye kâdrinden nüh eflâk

beyitlerinde dünyanın var olma sebebi olarak gördüğü Hz. Muhammed'in özelliklerini ortaya koyacak şekilde övgüye başlar. Bu bölümün bitiminde dört halifenin güzel özelliklerinden, yaşadıkları olaylardan, Hz. Muhammed'le yakınlıklarından ve dönemin toplumu için yaptıklarından bahsedilir. Övgü bölümlerinin bitiminde “Der-münâcât H̄ağğ u şikâyet-i ez-nefsi ḥaviş” başlığı altında hem Allah'a övgüde bulunur, hem de Allah'ın kendisini doğru yola getirmesi için yalvarır. Bu bölüm Allah'ı övdüğü bölüme benzemesine rağmen, duygularına daha çok ağırlık vermesi dolayısıyla ayrılır. Eseri yazma nedenini “Der-beyân-ı sebeb-i telif” başlığı altında açıklar. Şair, dünyanın geçici olduğunu, şu ana kadar yapmış olduğu, bütün işlerden elinde sadece pişmanlık kaldığını belirtir. Şahın övgüsü gibi iyi ve kalıcı bir şeyler yapmanın gerekliliğine olan inancını;

Şehî medḥ eyle kim yokdur muḳâbil

Bulunmaz evvel ü âḥir mûmâşil

Şehün mişli ne geldi ne geliser

Pes anuḡ medḥi cāvidân ḳalısar

beyitleriyle belirtir. Bölüm başlıklar altında, dönemin değerli devlet adamları methedilir ve savaşın bütün aşamalarını anlatır. Kanunî Sultan Süleyman'ı, beş kasidelik bölümde över. Şair hatime bölümünü

Çok şükür hayrile hatm oldu kelâm

dizesiyle bitirir. Bu bölümde kendi eserini Şeyhî'nin Hüsrev ü Şîrî'nin adlı eseriyle karşılaştırır. Onun Nizâmî'den tercüme olduğunu ve tercümeyle aslın asla bir olmayacağını söyleyerek yazdığını öne sürer. Bununla birlikte eserin genelinde bahsedilen konuların tekrarı yapılır. Son bölümde Allah'a, Hz. Muhammed'e, Kanuni Sultan Süleyman'a övgüler yer alır. Savaşın kazanılmasından duyulan sevinç ve şehit olanların Allah katında nasıl ödüllendirildiği tasvir edilir.

Şairin mahlası eserin birkaç yerinde “Hüsâm” ve “Hüsâmî” diye geçmektedir:

Hüsâm'ı kıl zünübundan muḥahhar

Hüsâm'ı aklı bu esrâra érmez

Tîğ-i zebânıyla Hüsâm eyler 'adûña intikâm

Eserin konusu da göz önüne alındığında, bu mahlasın bilinçli seçildiği düşünülebilir. “Hüsâm” kelimesi Arapça “keskin kılıç” anlamına gelmektedir. Metinde kelime tevriyeli olarak kullanılmıştır. Şairin kaleminin gücü ve kılıç anlamlarına gelir. Öyle ki bazı yerlerde şairin hangi anlamı kastettiğini anlamak bir hayli zor olmuştur. Şair, metnin yalnız 55a/9 ve 52a/3 numaralı beyitlerinde kendi adını kullanmıştır.

Fütûhi қо beyân-ı şâh-dâni

Tamâm ét kışsa'-ı şâh-ı cihâmı

Fütûhi meth'êderseñ ét hüsâmı

Alan oldur 'adûdan intikâmı

Eserde müellifin adı ve eser adının dışında kayıt bulunmaktadır. Eser manzum olarak ta'lik yazıyla yazılmıştır. Tek bir ölçü kullanılmamıştır. Metinde 1b-13a bölümleri arasında Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün, 13a-38b arasında Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün fâ'ilün, 38b-53a arasında Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün, 53a-58b arasında mefâ'ilün mefâ'ilün fâ'ilün vezin kalıpları kullanılmıştır. Beyitlerdeki mevcut vezin hatalarının müstensihden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Her sayfada 11 beyit bulunmaktadır. Bazı sayfalarda dizelere dik gelecek şekilde Arapça ve Türkçe derkenarlar eklenmiştir. Beyitlerin bazılarında Arapça veya Farsça olarak yazılan bir kelimenin Türkçe anlamını, kelimenin altına, üstüne ya da yan tarafına not düşmüştür.

Çizildi ol zafer-peyker 'alemler

Ki ezelden fetḥ ü nuşretle 'alemler

Beytindeki “alemler” kelimesi ilk dizede bayrak anlamında, ikinci dize de ise işaret anlamında kullanılmış. Oluşacak herhangi bir karışıklığı ortadan kaldırmak için kelimenin üst tarafına “y'Âni el-meşhur” diye bir ifade düşmüştür.

Anlatılan olaylarla ilgili Arapça yazılmış ayetler, hadisler vardır. Eserde konuyla bağlantılı olarak Kur'ânı Kerim'den bahislere veya Hz. Peygamber döneminde yaşanmış olaylara kısa telmihler şeklinde atıfta bulunulur.

Metnin tamamı kolay okunmasına rağmen beyitlerin yan taraflarına dik olarak yerleştirilen derkenarları okumak zor hatta bazı yerlerde imkânsızdır. Metinde değişik yazı türlerinin yer alması eserin tek bir müstensihin elinden çıkmadığını gösterir. Eser harekesiz olmasına karşın yanlış

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/5 Spring 2013

okunacağı düşünülen kelimelerde okuma yanlışlığını önlemek amacıyla kelimenin tamamında ya da sadece ilk harfinde hareke kullanılmıştır.

Ayetler ve başlıklar farklı renkte mürekkeple yazılmıştır. Yazmanın bazı yerleri siliktir. Metinde aynı sözcük kimi yerde Arapça, kimi yerde Farsça, kimi yerde ise, Türkçe karşılığıyla geçmektedir: ‘aqlum 3b/5; dimāg ında 19b/8; usuñ dēr “Aklımı başına toplamak.” 18b/5 şeklinde geçer. Metindeki bu kullanıma başka bir örnek de ay ve güneş kelimelerinin farklı dillerdeki kullanımlarıyla geçmesidir:

Ay ki ‘aks-i h̄ançeründendür dirahş-ı mäh-ı fet̄h
 Şu‘ le’-yi t̄iğ üñ güneş gibi del̄il-i rāh-ı fet̄h
 Meh h̄öd günün muhtācıdur gün nūrı başı t̄acıdur
 Çün rev günün mi‘rācıdur olmaz müdāvāt-ı k̄amer
 Ger şeh bu ben şeydā dile rahm̄ ēyleyüp rağ bet kıla
 Olam meh ü h̄ürş̄idile göklerde her şām u şeh̄er

Eserin Ayasofya Kütüphanesi’nde 128 sayfalık tek nüshası bulunmaktadır.

Enīsü’l-Guzzāt’ta üç bin kırk dokuza yakın madde başı olan sözcük bulunmaktadır. Bu madde başlarının yüzde elliye yakını Arapça, yüzde yirmi beşe yakını Farsça, yüzde yirmi bire yakını Türkçe, yüzde üçe yakını Yunanca ve yüzde birlik bir kısmı ise Slavca sözcüklerden oluşmaktadır. Bir eser için yaklaşık üç bin kırk dokuz kelimelik söz varlığı, oldukça zengin bir söz varlığı sayılabilir

Türkçenin gelişim süreci içinde XVI. yüzyıl, Eski Anadolu Türkçesi döneminin bitip Osmanlı Türkçesi’nin başladığı zamandır. Enīsü’l-Guzzāt, XVI. yüzyılda yazılmasına rağmen bu yüzyılın dil özelliklerini taşıdığı söylenilemez.

Genel olarak XV. yüzyılın dil özelliklerini taşıyıp bazı eklerde ise XVI. yüzyılda görülen ses değişmelerinin yer alması geçiş dönemi eseri olarak değerlendirilmesini sağlar.

Bazı ekler her iki dönemin özelliğini yansıtmaktadır. Aşağıdaki beyitler bu ses değişmelerini en iyi şekilde örnekler niteliktedir.

Çü h̄ōş gelmez saña ‘Osmān u ‘Ömer
 Kimünle h̄aşr olursun sen birāder
 Anuñ dahı olursın mübtelāsı
 Çekersin ne’ise gönül belāsı

Beyitlerinde ikinci tekil kişi eki hem –sun hem de –sın şeklinde geçmektedir. Eserin tümünde ikinci tekil kişi ekinin bir kere –sun halinin yer alması bu değişmelerin henüz yerleşmediğini göstermektedir.

Katı gönlüyle yumşak dōşekde
 Naz̄irin yok şanur taht-ı felekde
 Süleymān-ı zamānın emrūñe bād

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/5 Spring 2013

Olur biñ lerze vü zârile münķād

Aynı şekilde bu beyitlerde daha önce –ı şeklinde yazılan üçüncü tekil iyelik eki gönlü ve emrüne kelimelerinde yuvarlak sesli ile yazılarak Eski Anadolu Türkçesinden ayrılır.

İkdām ederem gece gün ki öpe rikabuñ gündüzün

Beyler haṭā ikdāmdan çün rüz ola dutar pür қаһr

Beytinde gündüzün kelimesindeki –leyin anlamı katan –ün eki daha önceki dönemden farklı olarak yuvarlaklaşmıştır.

Gehī vërmez selām İsfendiyār'e

Ki 'abd-ı maķbül olmuş şehriyäre

–miş şeklinde olan belirli geçmiş zaman ekinin yer yer yuvarlaklaştığını görüyoruz.

Olan atından öldi ḳalma şekkde

Yëg olur esb-i lāğ ardan eşek de

Semā-yı ḥaşmet-i şehden şavā' ik

İnerdi yıldırımından daḫı fāik

de: taḳı > daḫı berkitme edatının da/de biçimine geçişi XVI. yüzyılda çok sık görülmesine rağmen metinde bir tek de ekinin dışında bütün berkitme edatları daḫı şeklinde geçmektedir.

Ḳrālun gūşına k'ërdi bu güftār

Yine başına geldi 'aḳlı tekrār

'Alī ḥōd bunlarunla ḥaşr olısar

Şaḫābe cem' olurlar gine yek-ser

Beyitlerde görüldüğü gibi, gine: yana > yene > yine belirtecinin gine ve yine şekli hemen hemen eşit sayıda geçmektedir.

Ḳuralum ceng için bir yaḫşı üslüb

Ferah İcāb ede ğ am ola meslüb

XVI. yüzyılda dar sesliyle kullanılan bazı kelimeler o dönemde yuvarlak sesle yazılmaktadır. İçün kelimesi bunun iyi bir örneğidir.

Umaram dāyim olasıñ şefī'üm

Vücūda gelmeye fi' l-i şeni'üm

Ne var kāfirse şāhidi mu' azzam

Daḳāyık fikr eder şaḫş-ı mükerrem

Bir uzun a ünlüsünden sonra gelen hemze sesinin y'ye dönüşmesi beyitlerde yer alan dāyim, daḳāyık gibi bazı kelimelerde görülmektedir.

Ḥudā maḫbūbudur bunlar bilā-şekk

Ne ğ am sevmese her birin bir eşek

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/5 Spring 2013

Bularuñ cengine hiç olmaz ol germ

Ki bilür nâr-ı ħarb eyler anı nerm

Şular kim oldı cennetle mübeşşer

Kesilsün anlara dil uzadan ser

Daĥı şunlar kim nuķūd-ı ħalbi ħalb

Şûretâ işbât-ı Ħaķķ ma' nâda selb

İşaret adıllarında bunlar biçimi yanında bular, şunlar biçimi yanında şular biçimi dikkat çekmektedir.

Geh olur sevinür ol nâr-ı mübârek

Tecellisin keser nûr-ı tebârek

Bu ĥiletde o mirât-ı me' ânî

Ne şûretden bedî' eyler beyânı

Beyitlerinde görüldüğü gibi o işaret zamirinin her iki şekline de rastlanmaktadır. ol > o gelişmesi bu dönem metinlerinde çok sık görülür.

Eser XV. yüzyıldan XVI. yüzyıla geçişin bir örneği olduğu için o işaret zamirinin o şekli seyrek olarak geçmektedir.

Arapça ve Farsça, tamlama ve terkiplerin çok yoğun kullanılmasından dolayı eserin dili ağırdır. Anlatımındaki sanatlı dilin eserin konusunu ikinci plana ittiği düşünülmektedir. Bu kadar karışık ifadelerin yanında bazı kelimelerin kenarlarına Türkçe anlamlarının not şeklinde düşülmesi anlaşılabilirliği sağlama kaygısı olarak düşünülebilir.

Enîsü'l-Guzzât Türkçenin tarihsel dilbilgisine katkı sağlayabilecek önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır.

Sonuç

Bu çalışma Kanunî Sultan Süleyman'ın 1526 yılında yaptığı Macaristan seferini anlatması bakımından dikkate değerdir. Enîsü'l-Guzzât Osmanlı İmparatorluğu'nun bu sefer sırasındaki durumunu yansıtmaktadır. Ayrıca XVI. yüzyılın söz varlığını ortaya çıkarmada, bu alanda çalışma yapanlar için kullanılacak önemli bir kaynaktır.

Eserin dili kendi dönemine göre Arapça ve Farsça kelimeleri fazlaca kullandığı için ağırdır. Eser dikkatle incelendiğinde Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu parlak durumu anlatmak için şairin Arapça ve Farsça kelimelerin yoğunluklu olduğu bir dil kullandığı görülmektedir.

Eserin dil incelemesi sonucunda birkaç ekte farklı kullanım olmasına karşın dönemin genel özelliklerinden ayrılmadığı görülmektedir. XVI. yüzyıl Eski Anadolu Türkçesi özellikleri görülmektedir.

Eser, tarihsel bir metin olması dolayısıyla edebi metinlerden farklı bir söz varlığına sahiptir. Bu yönüyle Türk dili alanında çalışan bilim adamlarına malzeme sağlarken öte yandan Türkçenin tarihsel sözlüğüne katkıda bulunacak bir yapıttır. Eser, XVI. yüzyıl Osmanlı tarihiyle ilgili yapılan çalışmalara kaynaklık edecektir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/5 Spring 2013

KAYNAKÇA

- CANPOLAT Mustafa, Ömer Bin Mezid Mecmü'atü'n-neôÁeir, Metin- Dizin-Tıpkıbasım, Ankara, 1995.
- ÇAĞATAY Saadet, Ş.Türk Lehçeleri Örnekleri VIII. Yüzyıldan XVIII. Yüzyıla kadar Yazı Dili, Ankara, 1963.
- DEVELLİOĞLU Ferit, Osmanlıca- Türkçe Lûgat, (Yay. Haz. Aydın Sami Güneyçal), Ankara, 1997.
- ERGİN Muharrem, Türk Dilbilgisi, İstanbul, 2005.
- GÜLSEVİN Gürer-Erdoğan Boz, Eski Anadolu Türkçesi, Ankara, 2004.
- İSEN Mustafa-İsmail Hakkı Aksoya, Vuslati Ali Bey, GazÀ-nÀme-i Çehrin, Ankara, 2003.
- KOMİSYON, Derleme Sözlüğü, C. I-XI, Ankara, 1993.
- KOMİSYON, Tarama Sözlüğü, C.I-VI (Düzenleyen Cem Dilçin), Ankara, 1983.
- KOMİSYON, Türk Ansiklopedisi, C. XXXII, Ankara, 1982
- KOMİSYON, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, C. III, İstanbul 1979.
- KOMİSYON, Türkçe Sözlük, Ankara, 2005.
- PAKALIN Mehmet Zeki, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C. II, İstanbul, 1983.
- PALA İskender, Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, İstanbul, 2004.
- ŞEMSEDDİN Sami, KÀmys-ı Türki, İstanbul, 2005.
- ŞÜKİN Ziya, Gencine-i Güftar Ferheng-i Ziya, İstanbul 1967.
- TAHİR Bursalı Mehmet, Osmanlı Müellifleri, C. III, Ankara 2000.
- TİMURTAŞ Faruk Kadri, Eski Türkiye Türkçesi XV. yüzyıl. Gramer- Metin Sözlük, İstanbul, 1994.
- TİMURTAŞ Faruk Kadri, Osmanlı Türkçesine Giriş I, İstanbul, 1998.
- UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı, Osmanlı Tarihi, C. II, Ankara 1964.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/5 Spring 2013

